

پیشنهادهایی درباره‌ی کتاب سیر هنر در تاریخ (۱)

پیش‌دانشگاهی هنر

مریم خانعلی‌لو
هنرآموز هنرستان

دارد. راه‌حل پیشنهادی این است که:
۱. معادل فارسی اصطلاحات و اسامی انگلیسی، مقابل آن‌ها در نقشه ذکر شود.
۲. اسامی و اصطلاحات روی نقشه به فارسی نوشته شوند.
۳. معادل انگلیسی اسامی و اصطلاحات در متن یا پاورقی آورده شوند.
(ب) تمدن بین‌النهرین و تمدن ایران باستان در یک فصل مشترک آورده شده‌اند (فصل سوم). با توجه به

از آن‌جا که کتاب درسی دوره‌های تحصیلی، به‌عنوان سند رسمی تأیید شده از جانب آموزش و پرورش شناخته می‌شوند و پایه‌ی اصلی مطالعاتی دانش‌آموزان و هنرجویان به حساب می‌آیند، طبعاً باید نسبت به سایر کتب از دقت و صحت بسیار بالایی برخوردار باشند. در غیر این صورت، پیامدهایی نظیر بی‌اعتمادی به مطالب کتب درسی و پایه‌گذاری غلط معلومات و مطالعات آنان را به دنبال خواهد داشت.

با توجه به مطالب ذکر شده، لازم می‌دانم در مورد کتاب «سیر هنر در تاریخ (۱)»، مربوط به دوره‌ی پیش‌دانشگاهی رشته‌ی هنر، چند نکته را که به تجدیدنظر نیاز دارند مطرح کنم. امید است در راستای هرچه بهتر شدن این کتاب مفید واقع شود. این نکات عبارت‌اند از:

الف) نقشه‌های کتاب‌های علمی و کتاب‌های درسی، برای تفهیم بیشتر مطالب کتاب‌ها، در کنار متن آورده می‌شوند. ولی در مورد کتاب «سیر هنر در تاریخ (۱)» نقشه‌ها نه تنها چنین کاربردی ندارند، بلکه خود معمایی محسوب می‌شوند. به این علت که اسامی در آن‌ها از نظر نگارش و اصطلاح، به انگلیسی آورده شده‌اند، ولی در متن، نگارش فارسی است و اصطلاحات نیز فارسی هستند. به‌عنوان نمونه می‌توان به نقشه‌ی صفحه‌ی ۱۲، با عنوان «نقشه‌ی بین‌النهرین و ایران باستان» اشاره کرد:

(R مخفف RIVER، رودخانه)

- TIGRIS R → رودخانه‌ی دجله
- EUPHRATES R → رودخانه‌ی فرات
- MESOPOTAMIA → بین‌النهرین

این مشکل در مورد سایر نقشه‌های کتاب نیز وجود

این که تمدن سایر کشورها از جمله مصر و یونان، به صورت فصل‌های مستقل (فصل‌های چهارم و هفتم) آورده شده‌اند، بهتر است تمدن ایران باستان نیز در فصلی مستقل مورد بررسی قرار گیرد.

ج) بعضی از مطالب کتاب به تجدیدنظر و یا مقایسه با سایر منابع معتبر نیاز دارند. به عنوان نمونه:

۱. زیرنویس تصویر ۸ - ۵ صفحه‌ی ۹۶: «استوپای بزرگ سانچی متعلق به قرن سوم پیش از میلاد». زیرنویس همین تصویر در دایره‌المعارف هنر صفحه‌ی ۹۴۹: «یادبود گاه دهکده‌ی سانچی، سده‌ی اول م»، و در کتاب «هنر در گذر زمان» صفحه‌ی ۶۸۶، زیرنویس تصویر ۸۳۱: استوپای بزرگ، دهکده‌ی سانچی، پایان ساختمان در سده‌ی نخست ق.م».

۲. در زیرنویس تصویر ۳۰ - ۳ صفحه‌ی ۳۹ آمده است: «گل شیری رنگ با نقش‌هایی به رنگ قرمز تیره ...» توضیح همان تصویر در متن چنین است: «... زمینه‌ی سفید با اشکال بنفش رنگ ...».

۳. در زیرنویس تصویر ۱۸-۳ در کتاب سیر هنر در تاریخ (۱)، صفحه‌ی ۳۰، نام پادشاه آشور بانیپال دوم آمده است، در حالی که در زیرنویس همین تصویر در کتاب تاریخ هنر جهان، تصویر ۱۲-۲، صفحه‌ی ۲۵، نام پادشاه آشور نصیر پال دوم آورده شده است. در منبع سوم، کتاب «هنر بین‌النهرین باستان: هنر کلاسیک خاور نزدیک» در زیرنویس همین تصویر که تصویر شماره‌ی ۲۵۹ است، نام پادشاه آشور نصیر پال دوم ذکر شده است. اما در منبع چهارم، یعنی کتاب «پوشاک بین‌النهرین و مصر باستان» در صفحه‌ی ۱۸۹ آمده است: «آشور بانیپال دوم که به آشور نصیر پال دوم نیز شهرت دارد...» که در این صورت لازم است، در متن دو کتاب درسی این مطلب آورده شود.

۴. در صفحه‌ی ۴۵ کتاب آمده: «مردم ایران باستان پارسی مذهب بودند. پارسیان پای‌بند به تعالیم زرتشت بوده و ...» این عبارت از چند نظر مبهم است:

اول، کلمه‌ی «باستان»: منظور از ایران باستان چه دوره‌ای است؟ ماد و

هخامنشی یا تنها هخامنشی؟ یا...

دوم، کلمه‌ی «پارسی»: منظور از پارسی چیست؟ دین یا قوم؟! با توجه به این که در ادامه از زرتشت یاد شده، اگر منظور دین زرتشتی است، چرا مستقیماً از کلمه‌ی «زرتشتی» استفاده نشده است؟

سوم، کلمه‌ی «مذهب»: «زرتشتی»، دین است یا مذهب یا آیین؟ شاید لازم به یادآوری است که این کلمات باهم تفاوت معنایی دارند و صحیح نیست به جای هم به کار روند.

بد نیست در این جا به زرتشتی اولیه به عنوان آیین یکتاپرست ایرانی و تغییرات بعدی در آن، که به ثنویت (نیروهای خیر و شر)، منتهی شده است، در متن و پاورقی اشاره شود. تا مخاطبان کتاب در مورد سابقه‌ی یکتاپرستی ایرانیان دچار تردید نشوند.

۵. کلمه‌ی «امپراتور» در چندین جای کتاب به شکل امپراطور هم آورده شده است (امپراتور صفحات ۴۵ و ۱۰۶ و «امپراطور» صفحات ۱۰۱ و ۱۰۶). اول، اختلاف نگارش در املا‌ی یک کلمه واحد در یک کتاب جایز نیست. چون از نظر منطقی فقط یکی از این دو املا می‌تواند صحیح باشد. دوم، «بدیهی است که هرگاه لازم شود تلفظ کلمه‌ی بیگانه‌ای را به خط فارسی بنویسند، باید ابتدا آن را با دستگاه آوایی زبان فارسی منطبق کنند و آن‌گاه کلمه را به خط فارسی بنویسند. در ضمن نباید از حروفی مانند ح، ص، ض، ط، ظ و ع در نوشتن کلمه‌های زبان‌هایی که صدای این حروف را ندارند (مانند زبان‌های لاتین، ترکی، روسی) استفاده شود. [راهنمای ویرایش: ۲۸-۲۷]. بنابراین املا‌ی «امپراتور» صحیح‌تر است. سوم، به کار بردن لقب «امپراتور» برای پادشاه ایران یا حکمران هند، چندان جایز نیست. زیرا بنابر توضیحات آمده ذیل کلمه‌ی «امپراتور» در «فرهنگ عمید»، جلد اول، صفحه‌ی ۲۲۸: «Imper- tor در قدیم لقب سرداران بزرگ روم بوده ...» و کاربرد آن به جای القاب ایرانی و هندی صحیح نیست.

۶. «مینیاتور» واژه‌ای فرانسوی است. در صفحه‌ی ۱۰۱ کتاب، این واژه به جای نقاشی یا نگارگری ایرانی به کار رفته است. در فرهنگ مصور هنرهای تجسمی، صفحه‌ی ۲۰۸، در توضیح واژه‌ی مینیاتور چنین آمده است: «تصویر ریز نقش اروپایی با حداقل رنگ‌آمیزی ... و در اوایل قرون وسطا معمول بوده ...، بنابراین، طبق گفته‌ی «دایره‌المعارف هنر»

صفحه ۵۶۵: «اطلاق واژه مینیاتور به نگارگری قدیم ایرانی نارسا و گمراه کننده است.» پس بهتر است به جای مینیاتور از «نگارگری» استفاده شود.

۷. کلمه «طهماسب» صفحه ۱۰۲ به عنوان یک کلمه فارسی بهتر است «تھماسب» نوشته شود.

۸. در صفحه ۹۷، عبارت «ویشنو یا یک نقاشی از غارهای آجانتا»، ارتباط منطقی با جملات قبل و بعد از خود ندارد.

۹. در صفحه ۸۳، عبارت «شیوه‌های آکادمیک» مبهم است.

۱۰. اشتباهات چاپی (احتمالاً):

در صفحه ۳۵ کتاب، ویرگول بین «تجهیزات» و «اسب» باید حذف شود.

در صفحه ۹۶، معادل انگلیسی «سانچی»، «Sauchi» نوشته شده است، در این معادل حرف n وجود ندارد. آیا این تلفظ خاص است یا حرف n در چاپ افتاده است؟

نام یونان در نقشه‌ی صفحه ۱۲۹، «GREECE» آمده در حالی که در منابع دیگر GREEK ثبت شده است (دایره‌المعارف هنر صفحه ۹۵۵، هنر در گذر زمان صفحه ۱۱۶، فرهنگ معاصر انگلیسی-فارسی صفحه ۳۸۱، فرهنگ مصور هنرهای تجسمی صفحه ۱۳۹).

در متن کتاب در صفحه ۱۳۳، از مجسمه‌ی موجود در تصویر ۱۵-۷ با عنوان مجسمه‌ی برنزی یاد شده است، در حالی که در زیرنویس تصویر، جنس آن مفرغ نوشته شده است.

در صفحه ۱۰۲، در متن کتاب به تصویر ۱۹-۵ ارجاع داده شده، در حالی که آخرین تصویر فصل ۵ کتاب، با شماره‌ی ۱۸-۵ ثبت شده است.

در صفحه ۱۳۴ کتاب، به تصویر ۱۵-۷ از بخش هنر مصر ارجاع داده شده که ۱۵-۴ صحیح است.

در زیرنویس تصویر صفحه ۱۱۸، «موزه‌ی ترمه» نوشته شده، در حالی که در «هنر در گذر زمان»، صفحه ۱۳۸، موزه‌ی «رومانو» ثبت شده است.

در صفحه ۳۸، قدمت تمدن سلیک اواخر هزاره‌ی دوم و هزاره‌ی اول میلادی ذکر شده، که قبل از میلاد صحیح است.

د) بهتر است تلفظ کلمات خاص و اسامی با کتاب‌های درسی دیگر، خصوصاً «تاریخ هنر ایران»،

«تاریخ هنر جهان»، «آشنایی با میراث فرهنگی و هنری ایران» و «آشنایی با بناهای تاریخی ایران» مطابقت داده شود تا دانش‌آموز یا هنرآموز دچار سردرگمی نشود.

ه) بهتر است از حرکت راهنمای فته، ضمه، کسره و زیرنویس انگلیسی برای تلفظ صحیح کلمات و اسامی خاص استفاده شود.

و) بعضی از کلمات و عبارات به صورت موجود مبهم هستند و به توضیح در متن یا پاورقی نیاز دارند. برای مثال:

- «بودیساتوا»، زیرنویس تصویر ۶-۶، صفحه ۱۱۴.
- «آیین‌های هند، شامل هندوئیسم، جینیسم، سیکهیزم»، صفحه ۸۷.
- «ادیان سامی»، صفحه ۸۷.

ز) در مورد شعر صفحه ۱۰۶ و ۱۵۲ کتاب بهتر است نام شاعر و تاریخ سروده شدن آن آورده شود تا استدلال کتاب بهتر مورد ارزیابی قرار گیرد.

منابع

۱. باطنی، محمدرضا. فرهنگ معاصر انگلیسی-فارسی. فرهنگ معاصر. تهران. چاپ سوم. ۱۳۷۸.
۲. پاکباز، روین. دایره‌المعارف هنر. فرهنگ معاصر، تهران. چاپ اول. ۱۳۷۸.
۳. ذکری، امیرحسین. سیر هنر در تاریخ (۱). شرکت چاپ و نشر کتاب‌های درسی ایران. تهران. ۱۳۸۶.
۴. عمید، حسین. فرهنگ فارسی عمید. امیرکبیر، تهران. چاپ بیست‌وهفتم. ۱۳۸۴.
۵. غلامحسین‌زاده، غلامحسین. راهنمای ویرایش. سازمان مطالعه و تدوین کتب علوم انسانی دانشگاه‌ها (سمت). تهران. چاپ اول. ۱۳۷۹.
۶. کنشلو، علی. تاریخ هنر جهان. شرکت چاپ و نشر کتاب‌های درسی ایران. تهران. ۱۳۸۶.
۷. گاردنر، هلن. هنر در گذر زمان. ترجمه‌ی محمدتقی فرامرزی. مؤسسات انتشارات آگاه و نگاه. تهران. ۱۳۷۹.
۸. مرزبان، پرویز و معروف، حبیب. فرهنگ مصور هنرهای تجسمی. سروش. تهران. چاپ اول. ۱۳۷۷.
۹. مصباح، آریتا. پوشاک بین‌النهرین و مصر باستان. توس. تهران. ۱۳۸۳.
۱۰. مورتگارت، آنتون. هنر بین‌النهرین باستان: هنر خاور نزدیک. مترجم انگلیسی جودیت فیلسون. مترجمان فارسی زهرا باستی، محمدرحیم صراف. سازمان مطالعه و تدوین کتب علوم انسانی دانشگاه‌ها (سمت). تهران. ۱۳۷۷.